

Využití matričních zápisů a úředních pramenů statistické povahy při studiu dějin židovských obcí v českých zemích

PhDr. Lenka Matušíková
Národní archiv

Olomouc, září 2017

Zpřístupňování archivních pramenů k dějinám Židů

- edice pramenů
- odborné studie
- regionální periodika
- kvalifikační práce
- konference „Židé a Morava“ (Kroměříž od roku 1994)
- seminář „Židé v Čechách“ (od roku 2006)
- seminář „Pozůstatky minulosti nebo laboratoře modernity? Židovské politické obce na Moravě po roce 1848 a jejich archivní prameny“ (Olomouc 2016)

Projekty

- **Evropská infrastruktura pro výzkum holocaustu (EHRI) – portál informací k evropským archivním fondům a sbírkám (www.ehri-project.eu)**
- **YERUSHA – vyhledávání judaik v archivních fondech a sbírkách (www.yerusha.eu)**
- **Hranice paměti – dokumentace jmen a osudů obětí holocaustu ze Sudet (www.claimscon.org)**
- **Bohemia, Moravia et Silesia Judaica (BMSJ.eu)**

1. Evidence narozených v 17. a 18. století

– knihy obřízek, knihy udělení jmen; soupisy

2. Matriky židovských náboženských obcí

- 20.února 1784 patent o vedení matrik křesťanského a židovského obyvatelstva**
- 28.července 1787 patent o vedení matrik a knih obřízek v jazyce německém s pevně stanovenými příjmeními**
- 3. srpna 1797 systemální patent**
- 24.dubna 1838 guberniální dekret s „Návodem na vedení židovských matrik“**

Matriky narozených:

- 1. pořadové číslo,**
- 2. datum a číslo ohlašovacího lístku,**
- 3. den, měsíc a rok narození, číslo domu, místo a politický okres,**
- 4. děti, jež se narodily mrtvé (pohlaví),**
- 5. den, měsíc a rok obřezání či udělení jména, číslo domu a místo,**
- 6. jméno dítěte (s přesným udáním pořadu porodu), pohlaví, původ manželský – nemanželský,**
- 7. jméno, stav, bydliště, příslušnost narození otce, jména jeho rodičů,**
- 8. jméno, stav, bydliště, příslušnost a narození matky, jména jejích rodičů,**
- 9. podpisy svědků s udáním bydliště,**
- 10. podpis a bydliště toho, kdo provedl obřízku,**
- 11. podpis a udání bydliště porodní asistentky (porodní báby),**
- 12. poznámka.**

Matrika narozených - formulář z r. 1838

[illegible]

Matriky oddaných:

1. pořadové číslo,
2. datum a číslo úředního povolení k sňatku,
3. jméno, místo narození, zaměstnání, bydliště, číslo domu ženicha a jméno a stav jeho rodičů, věk ženicha, jeho stav (svobodný-ovdovělý),
4. jméno a místo narození nevěsty, stav a bydliště jejích rodičů, stáří a stav nevěsty (svobodná-ovdovělá),
5. den, měsíc, rok, místo a okres, kde byly učiněny ohlášky,
6. den, měsíc, rok místo a okres konání sňatku,
7. u příbuzných údaje o udělení místrodržitelského povolení,
8. jméno obřad konajícího rabína a jména svědků,
9. údaje o domovské příslušnosti snoubenců,
10. poznámka.

Matrika oddaných – formulář z roku 1838

[illegible]

Matriky zemřelých:

1. pořadové číslo,
2. datum a číslo úředně stvrzeného úmrtního listu a jméno ohledatele mrtvoly,
3. hodina, den, měsíc a rok úmrtí, místo a číslo domu, okres,
4. den, měsíc, rok a místo pohřbu,
5. jméno, zaměstnání zemřelého, jména rodičů u osob svobodných - jména manželek/manželů u ženatých/vdaných, bydliště, číslo domu, okres,
6. pohlaví,
7. věk (roky, měsíce),
8. stav (svobodný/-á, ženatý-vdaná, ovdovělý/-á),
9. příčina úmrtí,
10. domovská příslušnost,
11. poznámka.

Matrika zemřelých – formulář z roku 1838

13

Toden-

1. Datum und Zeit bei Entlassung des Verstorbenen (Tag, Monat und Stunde der Beerdigung)	2. Des Verstorbenen			3. Der Beerdigung		4. Des Verstorbenen			
	Vorname	Nachname	Alter	Stand	Zeit	Ort	Art	Ursache	
Verstorbener am 28. April 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 29. April 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 30. April 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 1. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 2. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 3. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 4. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 5. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 6. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 7. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 8. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 9. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 10. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 11. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 12. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 13. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 14. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 15. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 16. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 17. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 18. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 19. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 20. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 21. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 22. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 23. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 24. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 25. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 26. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 27. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 28. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 29. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		
Verstorbener am 30. Mai 1838. Zeit unbekannt	Langenauer		1898	Wittwe	11 Uhr	St. Marien	Altersschwäche		

14

Matrik.

6. Geburts- jahr	7. Geburts- monat	8. Geburts- tag	9. Geburts- ort	10. Geburts- zeit	11. Geburts- uhr	12. Geburts- minuten
1898	April	11	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	12	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	13	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	14	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	15	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	16	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	17	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	18	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	19	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	20	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	21	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	22	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	23	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	24	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	25	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	26	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	27	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	28	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	29	St. Marien	11 Uhr		
1898	April	30	St. Marien	11 Uhr		

3. **Druhopisy matrik po r. 1880** – dohled okresních úřadů a magistrátů velkých měst, povinnost ukládat druhopisy
4. **1938-1940** – shromažďování matrik ŽNO v pohraničí Čech a jejich umístění v sídle sudetské župy v Liberci; v průběhu okupace nebyly vedeny; osud matrik ŽNO z pohraničních oblastí Moravy a Slezska nezjištěn
5. **1942** –matriky ŽNO z Protektorátu Čechy a Morava soustředěny u úřadu "Zentralamt zur Regelung der Judenfrage"

- **1943** – odevzdávány i duplikáty, matriky postoupeny Rodopisnému úřadu pro Čechy a Moravu (Sippenamt für Böhmen und Mähren); duplikáty uloženy odděleně na zámku v Českém Šternberku
- **duben 1945** – originály matrik ŽO zničeny
- **říjen 1945** – zachráněné duplikáty z let (1868) 1880-1945 prohlášeny za originály; dochované matriky byly převzaty Radou židovských obcí v Československé republice a později spravovány ŽNO v Praze

- **7. dubna 1949** - zákonem zrušeno vedení matrik jednotlivými církvemi; matriky židovských obcí byly předány tehdy ONV Praha 1 (dnes Úřad městské části Praha 1)
- **1983** – matriky převzaty Státním ústředním archivem v Praze (dnes Národním archivem)

Matriky židovských náboženských obcí uložené v 1. oddělení Národního archivu:

- **Fond HBMa – „Matriky židovských náboženských obcí v českých krajích“ z let 1784 – 1949**
  - **2 955 svazků, 127 kartonů spisů**
  - **ohledací listy z ghetta Terezín, prohlášení za mrtva, změny jmen, adopce, hlášení o nově narozených dětech a o uzavřených sňatcích z let 1945-1949**
- **www.badatelna.eu/fond/1073**

Fond HBM – „Židovské kontrolní matriky“ z let 1784-1868(1874)

- **1009 svazků**
- **výpisy z matrik židovských obcí, neodevzdané duplikáty, opisy a fotokopie zápisů v katolických matrikách**
- **www.badatelna.eu/fond/241**

Využití matričních zápisů

- **demografické sondy a rekonstrukce rodin**
- **proměny židovského osídlení 17.-20. století**
- **sociální struktury a hospodářské poměry židovských obcí**
- **osudy významných židovských rodin a osobností**
- **genealogie**

Úřední prameny statistické povahy

- soupisy Židů a židovských rodin - léta 1724 (Praha 1729), 1783, 1793
- katastry (berní rula, tereziánský, josefský a stabilní katastr)
- písemnosti patrimoniální správy a správy měst
- knihy familiantů (www.badatelna.eu/fond/2098)
- pozemkové knihy
- sčítání lidu, policejní přihlášky
- knihy vydaných domovských listů
- evidenční karty Židů
- kartotéky deportovaných
- databáze obětí holocaustu (www.holocaust.cz)